

Szemináriumi tematika és irodalom: 2025/2026. 2. félév
Forráselemző szeminárium DMA II. évfolyam: **BTTR1504DMA**
 (Ego-dokumentumok, autobiográfiák a 19. századi magyar történelemről)
 Kurzusvezető: Velkey Ferenc

Időpont: Kedd, 08.00–09.40. Hely: 314.

Dátum	Február			Március				Április				Május		
	10.	17.	24.	3.	10.	17.	24.	Tavaszi szünet	7.	14.	21.	28.	5.	12.

Pótóra, ha kell:

I. Bevezető órák

1. Témaegyeztetés: a szeminárium alapkérdései, módszerek, számonkérések.

Célkitűzések:

- szakmai-módszertan tapasztalatszerzés az ego-dokumentumokról, autobiografikus forrásokról;
- forráskutatások és elemzések a reformkor és 1848/49 világának mélyégi feldolgozáshoz;
- eltérő nézőpontú és látószögű források által a történelem terének tágítása.

A hallgatók kötelezettségei és feladatai a kurzus korrekt látogatása és a (természetes) órai aktivitás mellett:

A választott forrás feldolgozása, a kurzustervhez igazodó bemutatása. Lépések:

- **Egyéni felkészülés** (irodalmi háttérkutatás) a választott szerzőről és művéről. A forrástípussal kapcsolatos szakmai megfontolások feldolgozása.
- A választott forrásból **3 szemelvény kiválasztása, gyűjteménnyé szerkesztése, feltöltése** a „félévi feladat” (1. szem.) alá a munkahét kedd éjfélig.
- **Előadás készítése (majd az órán a bemutatása)**
  - Kontextualizálja a forrást, tisztázza a szerzői szándékokat, a körülményeket; reflektál a forrás jellegére, az elméleti-módszertani megfontolásokra; vizsgálja a szöveg történeti használhatóságát, és bemutatja azt, hogy a választott szemelvények mennyiben, milyen módon hordoznak specifikus szakmai értékeket.
  - 20 (max 30) perces forrás-centrikus elemző előadás. Témagazdaként aktív, kezdeményező részvétel az órán.
- **Forráselemzés készítése a választott forrás egyik szöveghelyéről.** Ez a 4. választás! Vagyis nem azokról kell írni, amelyeknek a tanórai használatát korábban mérlegeltük.
  - A forrástípussal kapcsolatos szakmai megfontolások felvillantása, a szöveghely „elsődleges kontextusának” vizsgálata, a megszólaló szándékainak mérlegelése, értelmezés.
  - Korrekt szakapparátussal ellátott (jegyzetek, irodalom-jegyzék) minimum 3 (A/4) teljes szöveges oldalt tartalmazó elemzés. A word vagy pdf file-t a „félévi feladat” (1. szem.) alá **kell feltölteni a 2023. november 16-ig.**

2. Elméleti és módszertani alapozás:

Ego-dokumentumok, autobiográfiai források a történettudomány mai világában.

- Gyáni Gábor: **Az ego-dokumentumok történetírói haszna. Bárka, 2019. 2. sz. 69–74.**
- Katona Csaba – Kovács Eleonóra: A személyes emlékezet dokumentumai. Turul, 87. köt. 2014. 2. füzet, 41–47.
- Gyáni Gábor: Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Napvilág, Budapest, 2000. [főként: A napló, mint társadalomtörténeti forrás (A közhivatalnok identitása.) 128–160.]
- [Lejeune, Philippe írásai az önéletírói paktumról] Önéletírás, élettörténet, napló. Válogatás Philippe Lejeune írásaiból. Szerk. Z. Varga Zoltán. L'Harmattan, Budapest, 2003. 17–46, 130–165, 225–257.

II. Memoárok: a reformkor és 1848–49 mint emlékezve elbeszélte múlt

3. Emlékezések (*Memoárok – idősíkok I.*) (Beszélgetés az emlékező, autobiográfiai műfajokról.)

- Mezőkövesdi Ujfalvy Sándor emlékiratai. S. a. r. és kieg.: Dr. Gyalui Farkas. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár, 1941.
- Kossuth Lajos emlékei és memoárjai (1883–1887)

4. A 19. századon átívelő (férfi) életutak (emlékiratban elbeszélve) (*Memoárok – idősíkok II.*)

- Pulszky Ferenc: Életem és korom I. Szerk. bev.: Oltványi Ambrus. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1958.
- Podmaniczky Frigyes: Egy régi gavallér emlékei. Válogatás a naplótöredékekből 1827–1887. Vál., szerk., jegyz. és az utószót írta: Szeinert Ágota. Helikon Kiadó, h. n. [1984.]

III. Útinaplók, úti beszámolók

5. Magyar utazók a nagyvilágról (*Útinaplók I.*)

- Bölöni Farkas Sándor: Utazás Észak Amerikában. Kolozsvárott 1834. [Újabb kiegészített kiadása (Napkeleti utazás, Napló): Helikon, Bp., 1984. MEK]
- Szemere Bertalan: Utazás külföldön. Válogatás Szemere Bertalan nyugat-európai útinaplójából. Vál.: Steitner Ágota. Helikon, Bp., 1983.

6. Külhoni utazók Magyarországról (*Útinaplók II.*) Bodnár Dániel

- Julia Pardoe: A magyarok városa. Magyarország és intézményei 1839–40-ben. Attraktor, Máriabesnyő, 2005.
- John Paget: Magyarország és Erdély. Szerk.: Rác Árpád. Rubicon Intézet, [Bp.,] 2022.

IV. Naplók a „megélt élet” vizsgálatához: ismerősök és ismeretlenek napi jegyzetei

7. Magán és társasági naplótémák (*Naplóvilágok I.*)

- „...kacérkodni fogok veled.” Schlachta Etelka soproni úrleány naplója [1838–...1843.] [1–4. kötet.] S. a. r. Katona Csaba. Győr, 2004., 2005., 2006., 2007.
- Bártfay László naplói. Sajtó alá rendezte és a kísérő tanulmányt írta: Kalla Zsuzsa. Ráció Kiadó, Budapest, 2010.

8. Reformerek napló-tükörben (*Naplóvilágok II.*) Tóth Zoltán

- Széchenyi István: Napló. Vál. szerk.: Oltványi Ambrus. Bp., 1982. (Osiris, 2002.)
- Wesselényi Miklós ifjúkori naplói. Kardos Samu (közli). In: Régi Okiratok és Levelek Tára, Debrecen, 1. (1905) 1-3. sz.; 2. (1906) 1-6. sz.; Bárány Wesselényi Miklós „Az árvízi hajós” naplója. S. a. r. Rubinyi Mózés irányításával [...] Bp., 1838.

9. A töredékesség és teljesség naplói: erdélyi látószögek? *(Naplóvilágok III.)*

- Kemény Zsigmond Naplója. Bev., s. a. r. és jegyz.: Benkő Samu. Magyar Helikon, h. n. 1974.
- Gyulay Lajos: Napló (1820–1848). Szerk. Csetri Elek. Kolozsvár, 2004. (vagy:) Gyulay Lajos Naplói II. 1848–1849. S. a. r.: V. András János – Csetri Elek – Miskolczi Ambrus. ELTE, Budapest, 2003.

V. Naplók az események sodrában: ismerősök és ismeretlenek napi jegyzetei

10. 1848. március 15. (tágabban: márc. 13–18.) ego-dokumentumokban *(Naplók és memoárok.)*

- Lapok Petőfi Sándor naplójából. Petőfi Sándor Összes Próza Műve és Levelezése. Magyar Helikon, Bp., 1967. 398–411. (MEK)
- *A Nemzeti Dal* mint történeti forrás (Petőfi Sándor közletti lírája 1847–1848.) Petőfi Sándor összes költeményei. [sokféle kiadásban] (MEK)
- Vajda János (memoár-naplója), Széchenyi naplója, a kortársak levelei, emlékező sajtóbeszámolók a Pesti történésekről, Kossuth és mások visszaemlékezései a pozsonyi és bécsi napokról.

11. A háború személyes tapasztalatai: a szabadságharc hétköznapijai. *(Naplóvilágok V.)*

- Életemnek legemlékezetesebb éve - Alexy Lajos naplója 1848-ban. Szerk.: Helle Mária. Balassi, 2014.
- Karsa Ferenc: A szabadságharcos napló. S. a. r. Bona Gábor. Zrínyi kiadó. Budapest, 1993.
- László Károly: Katonaéletemből. Napló 1848. szept. 25. és 1851. szept. 30 között. S. a. r.: Pordán Ildikó. Terebes Kiadó, Bp., 2001.
- Wass Pál: Fegyver alatt. Naplójegyzetek. Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Csetri Elek. Bukarest, 1968.
- [Jókai Mór: Emléksorok – napló 1848–49-ből. Bp., [Tények és tanúk] 1980.]

VI. 1848–49 emlékezésekben

12/a. 1848/49: a tábornokok emlékezet-vitái. *(Memoárok – idősíkok III.)*

- Görgey Artúr: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben. I. kötet. [Görgey István fordítását átdolgozta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: Katona Tamás.] Európa Könyvkiadó. Bp., 1988.
- Klapka György: Emlékeimből. Szerk. Katona Tamás, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1986.

12/b. 1848/49-es női élmények és emlékképek. *(Memoárok – idősíkok IV.)*

- Pulszky Terézia: Egy magyar hölgy emlékiratai. Fordította Hortobágyi Tibor. Sajtó alá rendezte Egyed Ilona. Bp., 1986.
- Bihary Róza: Emlékképek egy polgárháborúból (1848-1849). S. a. r. Varsányi Péter István. (In:) Partes Populorum Minores Alienigenae. Történelmi és nemzetiségi folyóirat. Női sorsok a történelemben. Szombathely, 2002. 167–200.
- Bárány Jánosné Wesselényi Jozsefa bárónő emlékirata 1848-49-i élményeiről. S. a. r. Kelemen Lajos. Cluj – Kolozsvár, 1931.

13. A forráselemzések megbeszélése, félévi értékelés. Szakmai és módszertani összegzés.

Debrecen, 2026. február 7-én

Velkey Ferenc

Ajánlott irodalom

[A jegyzék nem tartalmazza a választott forrásokra vonatkozó irodalmat, hiszen a korszakos kollokviumon már túlkerültek a hallgatók. A szakirodalmi tájékozódó-képességre épülő egyéni kutatómunka kell, hogy segítse a választott forrás kontextualizálását.]

- Aetas*, 23. évf. 2008. 3. sz. Személyes történelem. [tematikus szám] 5–183. [Elérhető: EPA]
Alföld, 1993. 2. sz. (febr.) Napló redivivus. (Egy műfaj meghatározása az ezredvégen.) [tematikus blokk] 9–76. [Elérhető: ADT]
Helikon, 48. évf. 2002. 3. sz. Autobiográfia-kutatás [tematikus szám] 247–352.
Korall, 11. évf. 2010. 41. sz. Történetírás és emlékezet. [tematikus szám]
Múltunk, 62. évf. 2017. 1. sz. Napló és történelem [tematikus szám] 4–204. [Elérhető: EPA]

A személyes történelem forrásai. (A Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára kiadványai. 1., Évkönyvek 20.) Szerk. Galambos Sándor, Kujbusné Mecsei Éva. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Levéltára, Nyíregyháza, 2014.

Fónagy Zoltán: "Házától ritkán s csak kiváló esetben ment ki" - Utazás a régi Magyarországon. https://mindennapoktortene.blog.hu/2014/03/30/helyhez_kotott_tarsadalom

Gyáni Gábor: Az ego-dokumentumok történetírói haszna. *Bárka*, 2019. 2. sz. 69–74.

Gyáni Gábor: Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. *Napvilág*, Budapest, 2000. [főként: A napló, mint társadalomtörténeti forrás (A közhivatalnok identitása.) 128–160.]

K. Horváth Zsolt: Az emlékezet betegei. A tér-idő morfológiájához. *Kijárat Kiadó*, Budapest, 2015. [főként: I/2. Naplók memoárok mint lehetséges történelmek. 21–43.]

Kalla Zsuzsa: A Bártfay-diárium sajátosságai. In: Bártfay László naplói. Sajtó alá rendezte és a kísérő tanulmányt írta: Kalla Zsuzsa. *Ráció Kiadó*, Budapest, 2010. 478–507.

Katona Csaba – Kovács Eleonóra: A személyes emlékezet dokumentumai. *Turul*, 87. köt. 2014. 2. füzet, 41–47.

Kövér György: Én azonosság az ego dokumentumokban. In: *Uő: Biográfia és társadalomtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2014. 99–123.

Nőszerzők a 19. században. Lehetőségek és korlátok. Szerk.: Török Zsuzsa. (Reciti konferenciakötetek 4.) Bp., 2019.

[Lejeune, Philippe írásai az önéletírói paktumról] *Önéletírás, élettörténet, napló*. Válogatás Philippe Lejeune írásaiból. Szerk. Z. Varga Zoltán. *L'Harmattan*, Budapest, 2003. 17–46, 130–165, 225–257.

S. Sárdi Margit: *Napló-könyv*. Magyar nyelvű naplók 1800 előtt. *Attraktor*, Máriabesnyő, 2014. [főként: 52–112.]

Szávai János: *Magyar emlékirók*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1988. [Főként a műfaj körüljárása: 7–70.]

Debrecen, 2026. február 7-én

Velkey Ferenc